

O‘QITUVCHI VA USTOZNING JAMIYATDAGI O‘RNI HAMDA O‘QUVCHI
SHAXSINI SHAKLLANTIRISHDAGI AHAMIYATI

Matkarimova Latofatxon Amanjonovna

Farg‘ona viloyati, Buvayda tumani

39-umumiy o‘rta ta’lim maktab direktori

Annotatsiya: *Mazkur maqolada o‘qituvchi va ustoz shaxsining jamiyat taraqqiyotidagi o‘rni, yaxshi o‘qituvchining kasbiy va shaxsiy fazilatlari hamda o‘qituvchi shaxsiyatining o‘quvchi taqdiriga ta’siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ta’lim jarayonida o‘qituvchining bilim darajasi, pedagogik mahorati va insoniy fazilatlari o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishida muhim omil hisoblanadi.*

Kalit so‘zlar: *o‘qituvchi, ustoz, pedagogik mahorat, ta’lim, tarbiya, shaxs rivoji.*

KIRISH

Jamiyat taraqqiyoti ko‘p jihatdan ta’lim tizimi va unda faoliyat yuritayotgan pedagoglarning salohiyatiga bog‘liq. Ta’lim tizimi nafaqat bilim berish jarayonini tashkil etadi, balki jamiyatning ijtimoiy, madaniy va ma’naviy rivojlanishida ham muhim o‘rin egallaydi. Bu jarayonda o‘qituvchilar yetakchi rolni bajaradi. O‘qituvchi nafaqat bilim beruvchi mutaxassis, balki yosh avlodni tarbiyalovchi, ularning dunyoqarashini shakllantiruvchi hamda jamiyatning kelajak taraqqiyotiga bevosita ta’sir ko‘rsatadigan muhim shaxs hisoblanadi. Shu sababli ham barcha davrlarda ustozlarning jamiyatdagi o‘rni alohida e’tirof etilib, ularga nisbatan katta hurmat va ehtirom ko‘rsatib kelingan.

Bugungi globallashuv jarayonida ta’lim tizimiga bo‘lgan talab yanada ortib bormoqda. Zamonaviy jamiyatda bilim, innovatsiya va kreativ fikrlash asosiy rivojlanish omillaridan biri sifatida qaralmoqda. Bunday sharoitda o‘qituvchilarning kasbiy mahorati, pedagogik kompetensiyasi hamda ma’naviy fazilatlari yosh avlodning har tomonlama barkamol bo‘lib shakllanishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, o‘qituvchilar ta’lim jarayonida o‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, ularni zamonaviy bilim va ko‘nikmalar bilan qurollantirish orqali jamiyatning intellektual salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

O‘zbekiston Respublikasida ham ta’lim tizimini rivojlantirish, o‘qituvchilarning jamiyatdagi nufuzini oshirish hamda ularning kasbiy faoliyatini qo‘llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.[1] So‘nggi yillarda qabul qilingan bir qator normativ-huquqiy hujjatlar pedagoglarning mehnatini rag‘batlantirish, ularning ijtimoiy himoyasini kuchaytirish hamda ta’lim sifatini oshirishga qaratilgan. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta’lim tizimini takomillashtirishga doir qarorlarida pedagog kadrlarning malakasini oshirish, ularning ijodiy faoliyatini qo‘llab-quvvatlash va ta’lim jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish masalalariga alohida e’tibor qaratilgan.[2]

Bundan tashqari, ustoz va murabbiylarning jamiyatdagi maqomini oshirish maqsadida ularning mehnatini qadrlash, ijtimoiy himoyasini mustahkamlash va pedagogik faoliyat

uchun qulay sharoitlar yaratish davlat siyosatining muhim vazifalaridan biri sifatida belgilangan. Bu esa ta'lim tizimining barqaror rivojlanishi hamda yosh avlodning sifatli ta'lim olishini ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Sharq mutafakkirlari ham ustoz shaxsining inson kamolotidagi o'rnini alohida ta'kidlab kelganlar. Ularning fikricha, ustoz insonni nafaqat bilim bilan qurollantiradi, balki uning axloqiy fazilatlarini shakllantiradi va hayot yo'lini belgilashda muhim yo'l ko'rsatuvchi vazifasini bajaradi. Shu bois o'qituvchi shaxsiyati, uning bilim darajasi, pedagogik mahorati hamda insoniy fazilatlarini o'quvchilar hayotiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Pedagogning shaxsiy namunasi, munosabati va tarbiyaviy yondashuvi o'quvchilarning kelajakdagi kasb tanlovi, ijtimoiy faolligi hamda shaxs sifatida shakllanishida muhim rol o'ynaydi.

Shu nuqtai nazardan, o'qituvchi va ustozlarning jamiyatdagi o'rne, ularning kasbiy va shaxsiy fazilatlarini hamda o'qituvchi shaxsiyatining o'quvchi taqdiriga ta'sirini ilmiy jihatdan o'rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Mazkur tadqiqot ham aynan shu masalalarni tahlil qilishga qaratilgan.

Ustoz jamiyat taraqqiyotining eng muhim tayanchlaridan biri hisoblanadi. Chunki har bir jamiyatning kelajagi, uning intellektual va ma'naviy salohiyati bevosita yosh avlodning qanday tarbiya va ta'lim olishi bilan belgilanadi. Yoshlarning bilimli, ma'naviy yetuk, vatanparvar hamda mas'uliyatli shaxs bo'lib shakllanishida o'qituvchilarning o'rne beqiyosdir. Shu sababli ham tarixiy taraqqiyot davomida ustoz va murabbiylarga doimo alohida hurmat ko'rsatilib, ularning jamiyatdagi mavqei yuqori baholangan.

Ta'lim jarayonida ustoz faqatgina bilim beruvchi mutaxassis sifatida emas, balki yosh avlodning ma'naviy kamolotini ta'minlovchi tarbiyachi sifatida ham faoliyat yuritadi. O'qituvchi o'z bilimlari, tajribasi va hayotiy qarashlari orqali o'quvchilarga nafaqat ilmiy bilimlar beradi, balki ularni hayotga tayyorlaydi, ijtimoiy munosabatlarni to'g'ri anglashga o'rgatadi. Shu jihatdan qaraganda, ustoz shaxsining jamiyat hayotidagi o'rne nihoyatda muhimdir.

Har bir inson hayotida ustozning ta'siri katta bo'ladi. Insonning bolalik davrida olgan tarbiyasi va bilimlari uning keyingi hayot yo'lini belgilashda muhim omil hisoblanadi. Aynan shu davrda o'qituvchilar o'quvchilarning qiziqishlari, qobiliyatlari va intilishlarini aniqlab, ularni to'g'ri yo'naltirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Yaxshi ustoz o'quvchining ichki salohiyatini kashf etishga yordam beradi, uni mustaqil fikrlashga, o'z ustida ishlashga va jamiyatga foydali shaxs bo'lib yetishishga undaydi.

Pedagogning vazifasi faqat dars o'tish bilan cheklanmaydi. U o'quvchilarga ma'naviy va axloqiy qadriyatlarni singdiruvchi, ularda ijtimoiy mas'uliyat hissini shakllantiruvchi shaxs hamdir. O'qituvchi o'z shaxsiy namunasi orqali o'quvchilarga halollik, mehnatsevarlik, adolat va vatanparvarlik kabi muhim fazilatlarni o'rgatadi. Shuning uchun ham pedagogning shaxsiyati, uning madaniyati, muomala uslubi va dunyoqarashi o'quvchilar uchun muhim o'rnak bo'lib xizmat qiladi.

Jamiyat taraqqiyoti nuqtai nazaridan qaraganda ham o'qituvchilarning roli nihoyatda muhimdir. Chunki aynan pedagoglar kelajak avlodni tayyorlaydi. Fan, texnika, iqtisodiyot, siyosat yoki madaniyat sohasida yuksak natijalarga erishayotgan mutaxassislarning

aksariyati o‘z muvaffaqiyatlarida ustozlarining katta hissasi borligini e‘tirof etadi. Bu esa o‘qituvchining jamiyat rivojidagi o‘rnini yanada yaqqol namoyon etadi.

Bugungi kunda ta‘lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri – zamonaviy bilim va ko‘nikmalarga ega, mustaqil fikrlay oladigan hamda innovatsion g‘oyalarni ilgari surishga qodir yoshlarni tarbiyalashdir. Bunday natijalarga erishishda pedagoglarning kasbiy mahorati va pedagogik kompetensiyasi muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy o‘qituvchi nafaqat o‘z fanini chuqur bilishi, balki pedagogik texnologiyalarni samarali qo‘llay olishi, o‘quvchilar bilan samarali muloqot o‘rnata olishi ham zarur.

Shuningdek, o‘qituvchi ta‘lim jarayonida o‘quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga, ularning mustaqil bilim olish ko‘nikmalarini shakllantirishga alohida e‘tibor qaratishi lozim. Chunki zamonaviy jamiyatda faqat tayyor bilimlarni o‘zlashtirish yetarli emas, balki yangi g‘oyalarni yaratish, muammolarni mustaqil hal qilish qobiliyati ham muhim hisoblanadi. Shu jihatdan o‘qituvchi o‘quvchilarni izlanishga undovchi, ularning qiziqishlarini qo‘llab-quvvatlovchi hamda ilmiy tafakkurini rivojlantiruvchi muhim shaxs hisoblanadi.

Ko‘plab mamlakatlarda o‘qituvchining jamiyatdagi nufuzini oshirish, ularning mehnatini rag‘batlantirish va ijtimoiy himoyasini kuchaytirish muhim vazifalardan biri sifatida qaraladi. Chunki pedagoglarning moddiy va ma‘naviy jihatdan qo‘llab-quvvatlanishi ta‘lim sifatining oshishiga ham ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. O‘zbekiston Respublikasida ham so‘nggi yillarda pedagoglarning maqomini oshirish, ularning mehnatini qadrlash hamda ta‘lim tizimini modernizatsiya qilish borasida keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Ustozlarning jamiyatdagi o‘rni nafaqat ta‘lim tizimi bilan, balki umumiy ijtimoiy taraqqiyot bilan ham chambarchas bog‘liqdir. Chunki o‘qituvchilar yosh avlodni tarbiyalash orqali jamiyatning kelajakdagi rivojlanish yo‘nalishini belgilashda bevosita ishtirok etadi. Shu bois ustozlarga bo‘lgan hurmat va ehtiromni oshirish, ularning kasbiy faoliyatini qo‘llab-quvvatlash hamda pedagogik faoliyat uchun qulay sharoitlar yaratish jamiyat rivojining muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, ustoz jamiyatning ma‘naviy va intellektual rivojlanishida muhim rol o‘ynaydigan shaxsdir. U nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi, yo‘l ko‘rsatuvchi va motivator sifatida yosh avlodning shakllanishiga katta hissa qo‘shadi. Shu sababli ham ustozlarning jamiyatdagi o‘rni va qadri har doim yuksak baholanishi lozim.

FOYDALANILGAN MANBALAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta‘lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori. – Toshkent, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Pedagog kadrlarning maqomini oshirish va ularni qo‘llab-quvvatlash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori. – Toshkent, 2019.
3. Karimov I.A. Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma‘naviyat, 2008. – 176 b.
4. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992. – 160 b.
5. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan, 2017. – 208 b.